

# DE PHILANTROP

Peter Vermeulen

Tot de top vijf van de meest begeerde kelderflessen behoort ongetwijfeld de "Philantrop" van Luigi Psaila, Demerara. Voorzover mij bekend is deze fles niet in een Nederlandse collectie aanwezig.

Demerara is de vroegere naam van de hoofdstad van Guyana, het oostelijk buurland van Suriname. De gebieden Essequibo en Berbice zijn lang Nederlands bezit geweest en vele namen aldaar herinneren daar nog steeds aan.

De meeste flessen die daar gevonden worden vinden momenteel via Suriname (dat een wereldnaam als vindplaats bezit) hun weg naar Amerika en Europa.

De bekende Canadese publicist en archeoloog Paul Hanrahan verbleef enige tijd in Guyana en groef daar niet alleen fraaie flessen op (o.a. een zeldzame Weesper malletvormige aardewerk jeneverkruik van ± 1780), maar verdiepte zich ook in de historie ervan. Zo verscheen er van zijn hand in de "Journal of Anthropology and Archaeology", Volume 6, 1988, een artikel "Old Bottles with Guiana Commercial Markings". Van dit artikel (ons welwillend toegestuurd door Paul Hanrahan) is voor ons vooral het gedeelte over de Philantrop flessen van belang. Het betreft hier een Nederlandse kelderfles -geheel in de stijl van de veel bekendere "Cosmopoliet" fles- waarin uit Nederland geïmporteerde jenever werd verkocht.

De tekst op de fles luidt: "The Philantrop Only Imported by Luigi Psaila, Demerara". Centraal in de tekst is in relief gestyleerd de bovenste helft van een manspersoon met boven zijn hoofd een kroon. In de rechterhand houdt de man een glas vast waarmee hij kennelijk een toast uitbrengt. In verzamelaarskringen staat deze fles bekend als "half-man" fles, in tegenstelling tot de Cosmopoliet fles van J.J. Melchers Wz, die als "man" fles bekend staat.

De handelaar Luigi Psaila werd geboren op het eiland Malta in 1834. In 1839 emigreerden zijn ouders naar het toenmalige Brits Guyana. Helaas was daar net een grote epidemie van de beruchte gele koorts aan de gang en zowel zijn vader als zijn moeder overleden binnen een paar weken, Luigi nog zeer jong als wees achterlatend.

Hij werd geadopteerd door mevrouw Kramer, een vooraanstaand lid van een lokale Hollandse familie, in het bezit van grote landgoederen in Demerara en Essequibo. Zij stierf enige jaren later, maar haar zoon -een befaamd arts in die streken- adopteerde op zijn beurt de jonge Luigi en gaf hem een uitstekende opvoeding. Zo studeerde hij o.a. drie jaar aan het Jezuïtencollege te Scheveningen. Daar leerde hij o.a. Nederlands en Frans spreken, hetgeen hem later als handelaar goed van pas kwam.

In 1855 keerde Luigi terug naar Brits Guyana en begon een winkel in gedroogde levensmiddelen. In 1863 begon hij als scheepsbevrachter en importeur, hetgeen heel wat meer bleek op te leveren. In korte tijd stond hij aan de top in Demerara. Hij bezat een vloot van vijf schoeners en handelde zowel op Amerika als op Europa, maar het overgrote deel der goederen betrok hij uit Holland: o.a. wijn, likeur en jenever. Luigi Psaila stierf tachtig jaar oud op 8 december 1914.

Gelet op de prijs van deze -in relatief geringe aantallen, speciaal voor Psaila vervaardigde- flessen, moeten zij vermoedelijk gezien worden als luxe geschenksverpakkingen voor zakenrelaties e.d.

Er bestaan twee typen Philantrop flessen. Het oudste type -vermoedelijk in gebruik van ± 1880 - 1890- is slanker, donkerder en zwaarder van model dan zijn opvolger en ook wat tapser van vorm. De bodemhoekpunten zijn als het ware afgeslepen. De bodem is ietwat hol met in het midden een rond bobbeltje.

Het jongere type werd gebruikt van ± 1890 - ± 1910. De beeltenis is wat verfijnder afgewerkt. De fles is kleiner en lichter zowel in kleur als in gewicht. De bodemhoekpunten zijn recht; de bodem -voorzien van een roosterprofiel- is vlak.



Foto: Paul Hanrahan collectie  
links: het oudere type (1880 - 1890)  
rechts: het jongere type (1890 - 1910)

De letters "Luigi Psaila" lopen bij het oudste type horizontaal en bij het jongere type aflopend naar onderen. De flessen bevatten vermoedelijk jenever van het Merk I.A.I. Nolet, voor welke firma Luigi Psaila handelsagent was. Wij hebben deze firma geschreven, doch nog geen antwoord ontvangen.

De relatie met de Cosmopoliet fles is duidelijk. De firma J.J. Melchers WZ liet eerst zijn flessen bij Berkelaer & Zoon blazen, maar bezat later een eigen glasblazerij. Het zou dus evengoed kunnen dat Melchers deze flessen (met inhoud) leverde. Helaas is het archief van Melchers in 1906 verbrand en we hebben hieromtrent dus geen zekerheid kunnen verkrijgen.